כדי לקיים ב' מקראות והא כיצד היו מיוצאי מצרים שהוציא מצרים י' בנים ומתו במדבר נוטל אביהן חלקו ממצרים ונוטל י' חלקים בשביל בניו שיצאו ממצרים אע"פ שמתו במדבר היה מבאי הארץ שנולדו לו י' בנים במדבר והכניסן לארץ אע"ג דלא יצאו ממצרים נוטל חלקו י' חלקים של בניו שהן באי הארץ היה מיכן ומיכן שהוציא י' בנים ממצרים והכניסן לארץ ישראל דבאי הארץ היה נוטל חלקו מיכן ומיכן מיוצאי מצרים י"א חלקים מבאי הארץ י"א חלקים. ומרגלים שיצאו ממצרים ומתו במדבר יהושע וכלב נטלו חלקן של מרגלים כדאמרינן לקמן חיו מן האנשים ההם שחיו בחלקן והא דתניא כו' ראשיה הוא דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והבנים של מחלוננים וכו' עדה קרח נטלו בזכות אביהן שיצאו ממצרים ובזכות אבי אמותם. ונתתי אותה לכם מורשה באותה פרשה כו' כתב בה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח כתיב האי קרא: היינו דכתיב בין רב למעט דמשמע בין שהיה רב כשיצאו ממצרים שהיו לו י' בנים ומתו ה' אעפ"כ תני לו י' חלקים לפי רובא שיצא ממצרים. למעט משיצא ממצרים היו לו ה' בנים ואחר כך נולדו לו ה' אחרים במדבר תנו לו כפי מיעוטו שיצא ממצרים.

ועוד הקשה דמאי פריך לקמן אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי צווחו בני יוסף (לקן) [ולפי] פר"ת כך שפיר צווחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים דמ"מ לא נטלו אלא כפי מה שהיו הזכות שיצאו מהמצרים כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין אחי שפיר הא דפריך ואע"פ שהיו אבות בני יוסף מועטין הרי החזיקו להן בניהן לפי מה שנתרבו וצריך לומר לפר"ת שאין מחזירין אלא לאותן אבות שבאותו שבט ולא לכל ישראל והכי משמע לשמות מטות אבותם ינחלו דוקא לאבות שבאותו מטה ורבינו תם דחק לתרץ בענין אחר ודוחק: **מבאן** ומבאן נוטל חלקו מבאן ומבאן. בגדם ג' אייר שנוטל ב' חלקים בשביל עצמו שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו דקתני ר"ש אומר אף נתחלקה ליוצאי מצרים כיצד היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק מכאן ומכאן וכו' וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בארץ שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב נטלו חלקם של מרגלים ותימה דא"כ יהושע וכלב מחמת ביאת הארץ נמנו בערבות מואב דהא כתיב לאלה תחלק הארץ ואם כן בערבות (ג) נמנו יתרים מבני ס' דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא כ"ח שנה וכן כלב היה נמי בן שמונים דכתיב (יהושע יד) בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' וגו' ולא גמרינן מערכין כדגמרינן לקמן (ג) דלא נגזרה על בן ס' מערכין אע"ג דכתיב במנין של ישראל מבן עשרים ומעלה לא גמרינן מעלה מערכין ומדנמנו בערבות מואב יתרים מבני ס' נמנו כמו כן במדבר סיני וא"כ היכי כתיב במנין של ערבות מואב ובאלה לא היה אים מפקודי משה וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וכיון דנמנו יתרים מבני ס' הלא נשאר יתיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו לארץ כדאמרינן לקמן דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים מששים ונראה לרשב"א דהכי קאמר קרא ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן שהיו ראוין שתגזר עליהם גזירה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון:

בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו. כלומר לרב ביציאת מצרים תרבה אע"פ שהוא מועט בכניסתו לארץ ולמעט ביציאת מצרים תמעיט אע"פ שהוא עתה רב בכניסת הארץ דהכי דרש בסיפרי כמו שהביא בקונטרס דתניא בהדיא לרב תרבה הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא חמשה קורא אני עליהן לרב תרבה פירוש שנוטלין חמשה שנשארו עשר חלקים הרי נתרבה נחלתן ומיהו קיפא לא דמיא להא דקתני שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו למעט תמעיט דהשתא נחלת אותן חמשה לא נתמעטה כמה שנמצאו עשר דמ"מ נוטלין ה' חלקים וחמשה

לאלו ולאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים שני מקראות הללו הא כיצד היה מיוצאי מצרים נוטל חלקו עם יוצאי מצרים היה מבאי הארץ נוטל חלקו עם באי הארץ מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם מתלוננים ועדת קרח לא היה להם חלק בארץ הבנים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן מאי משמע דהאי [1]לשמות מטות אבותם ביוצאי מצרים כתיב דלמא לשבטים קאמר לה דכתיב [2]ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו: סימן לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב: אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב [3]לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו אלא

מתניתין רבי יאשיה היא משום דמתוקמא נמי כר' שמעון בן אלעזר: **היה מיוצאי מצרים** ו)(ולא מבאי הארץ) כו'. הכי פירושו אם היה מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן כ' והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ ואינן יכולין ליטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים: **היה מבאי הארץ.** ולא מיוצאי מצרים כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים והבנים היו טפלים ביציאתן וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים נוטלין כל אחד חלקו עם בני הארץ. ת"ל כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים והוליד בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין חלקן בשביל שהן בני הארץ אם הם י' נוטלין י' חלקים: **היה מבאן ומבאן.** כגון ראובן שהיה בן כ' כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שהן בני הארץ ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים. ויש מפרשים היה מבאן ומבאן בחדש אחד מיירי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים וכנכס לארץ דאמרינן לקמן [קכא:] לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומבאי הארץ הלכך יטול שני חלקים ולאו מילתא היא דמשום בני הארץ לא יטול דכי כתיב [במדבר כו] לאלה תחלק הארץ אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן ולא איוצאי מצרים עצמן קאי ומיהו יש ללמוד דנוטל שני חלקים מדתני בתוספתא [פ"ז ה"ג] וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים בארבעה שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקם של מרגלים: **מרגלים.** אף על פי שהיה (ו) לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים אפילו הכי לא נטלו אלא יהושע וכלב נטלו חלקן דכתיב [במדבר יד] חיו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין [קיח:] שחיו בחלקן שאמרה תורה נתחייב רשע יבא לדיק ויזכה בחלקו דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ מדקאמרי בנות צלפחד אבינו מת במדבר (במדבר כו) והוא לא היה בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים עדת קרח כשמעמו למה יגרע שם אבינו מאחר דלא היה לא ממרגלים ולא ממתלוננים ועדת קרח מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן: **מתלוננים ועדת קרח.** לקמן [קיח:] מפרש מתלוננים שבעדת קרח דהיינו חמשים ומאתים איש ולא היה להם חלק בארץ שלא נטלו בניהן את חלקן אע"פ שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים אלא כמאן דליתנהו דמו וזכו כל השבטים בחלקם כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים ונתרבה חלק כל אחד ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דר' שמעון בן אלעזר היא דאמר לאלו ולאלו נתחלקה הארץ: **והבנים.** של מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ ולא היו יכולין ליטול בשביל אביהן יטלו בזכות אבי אביהן אם היו מיוצאי מצרים אבל חלק אביהן שהיה ראוי להן ליטול בשביל אביהן עצמו שהיה מיוצאי מצרים אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים: **וכוכות אבי אמותיהן.** אם לא היה לאמותיהן אחין. ולקמן [קיט.] מוקי להך סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה וכגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו ע"י חזרה שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזקניהן דכתיב [במדבר כו] לשמות מטות אבותם וחזרו והורישו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן דבני בנים הרי הן כבנים: **ממאי.** דהאי אבותם על יוצאי מצרים קאמר דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דלמא לשבטים קאמר י"ב בני יעקב להם נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים קאמר: **וליוצאי מצרים קאמר להו.** דודאי להם נאמר פסוק זה: גרשה בעיני דה"ג **בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו** אלא

ו) כמ"י ליתא.

תורה אור השלם

1 אך בגורל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:

2 וְהִבְאֹתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְיָ:

שמות ו ח

3 לְרַב תַּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

במדבר כו נד

הגהות הב"ח

(ו) ר"שב"ם ד"ה מרגלים אע"פ שהיה ראוי לבניהן וכו' האנשים ההם ואמרי' לקמן: (ב) תוס' ד"ה מכאן וכו' וא"כ בערבות מואב נמנו: (ג) בא"ד כדגמרינן לקמן בסוף דף קכא דלא נגזרה גזירה על יתרים מבני ס' מערכין:

אלא למאן דאמר לבאי הארץ נחלקה מאי לרב תרבו נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (ו) לרב למעט דמההוא לא מצי לאקשויי מידי דהא איצטריך למדרש מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כזה ע"פ הגורל שבט המועט כמרובה דהכי משמע על פי הגורל תחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מעט אותו השבט מה שיזכהו הגורל יקח לקמן בפירקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיניה [שם] דבכספים נתחלקה הארץ. אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב ביציאת מצרים כדכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשיו נתמעט בכניסתן לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים תמעיט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה בספרי (ז) בהדיא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו ה' בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעיט נחלתו דסלקא דעתך אמינא ניזול בתר השתא קא משמע לן: **קשיא.** לדידן קשיא דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו ולמעט מועט עכשיו תמעיט נחלתו דסברא הוא דכתיב לעיל נחלה תחלק הארץ ולא לרץ קרא וגם אין לשון תרבה ותמעיט משמע אלא כשזה נוטל הרבה זה מעט שחלק אינש זה מרובה וחלק חבירו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה תרבה ותמעיט אלא הכי הו"ל למימר חלק כחלק יטלו ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות מטות אבותם [במדבר כו] שמעינן לה שפיר אליבא דהאי תנא ועוד תרבה ותמעיט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בפיפיה דקרא [שם] אינש לפי פקודיו יותן נחלתו: **היינו דקא נוחן בנות צלפחד.** למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו [שם מ] שזכה בארץ ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא ירש את חלקו: **לא סוף.** לצלפחד נחלה בארץ ישראל דליתקול לא הוא ולא יוצאי יריכו בזכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל עצמו אם הוא פחות מכ' ומאי האי דקא נוחן בשביל שאין לו בן: **אלא לחזרה וליטול בנכסי חבר.** דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו וחוזרין ויורשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי למה יגרע שם אבינו לצלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חבר זקנינו אילו היה לו בן כשיטלו בני חבר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחבר אביהן ויורש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא בכור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו [שם] עיין עליו [לעיל קטו.] והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הנאה לו מחבר אבינו ע"י חזרה שהחזירוה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין כדלקמן (דף קיט:): **היינו דקא נוחי בני יוסף.** שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: **כולהו שקול.** בשוה. ומיהו לקמן [קכג.] אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין נוחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי לתרוצי הכי: **משום עפלים.** יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שיאחילם חלקו כשימות וגם לא היה להם שום מורים שיצא ממצרים שירשו ממנו על ידי חזרה: **שמע מינה.** מצוחת בני יוסף ובנות צלפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתרמי שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים ואם יצא אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דבנות צלפחד שלא היו ראוין ליטול חלק בארץ כדתניא בספרי [פנחס כו נד] אינש לפי פקודיו להוציא את הנשים דדמו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה וכגון שהיו מוריש מיוצאי מצרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה אב דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה בבנות צלפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לנעור: **איבעי ליה למנוות.** בבנות צלפחד ובני יוסף וגם הנבעל היה לו לכתוב כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף: **דלווח ולא אהני.** כגון בנות צלפחד: **דלווח ולא אהני.** אלא (ג) יכול לגזול שאר שבטים ולתן להם ומה שהשיבם עליה לך היערה וגו' [יהושע יח] לדרשה איצטריך כדלקמן ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם מנחלת שבט אחר הן אין הרשות בידו ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידם לכרות היער (ב) ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני **הכא עלה טובה קא משמע לן.** בשביל שלמדין אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיבעי ליה לאינשי להטמין עצמו לאזדהורי מעינא בישא להכי כתביה קרא לנוחת בני יוסף: **ויאמר להם יהושע.** להוסיף נחלה לי אפשר אך עלה טובה אני נותן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובדלת כרות היער ותבנה לך שם בית מושב כדכתיב ובדא לותהן בחרבותם (יחזקאל כג): אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחזרה וליטול בנכסי חבר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף דכתיב [1] וידברו בני יוסף אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולהו שקול משום טפלים דהוו נפישי להו אמר אביי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצווה וכי תימא דצווח ואהני כתביה קרא דצווח ולא אהני לא כתביה קרא הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתבינהו קרא התם (ו) עצה טובה קא משמע לן דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב [2] ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחזרה וליטול בנכסי חבר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולהו שקול משום טפלים דהוו נפישי להו אמר אביי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצווה וכי תימא דצווח ואהני כתביה קרא דצווח ולא אהני לא כתביה קרא הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתבינהו קרא התם (ו) עצה טובה קא משמע לן דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב [2] ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו

וחמשה שנולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרשב"ג דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שילדו ממצרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דולדי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשילדו ממצרים ומיירי ריש שמתו העשרה שילדו עמו וחמשה בנים נולדו במדבר ונסיפא מתו חמשה שילדו עמו ונולדו במדבר י' והשתא הוי סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שילדו עמו דמה לך ליציאת האב אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו אחרים במדבר ולריב"ס קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב תרבה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה תרבה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה תחלק הארץ אם כן למי שהיה רב ביציאת מצרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב בין רב למעט כמו שכתוב בספרים והפ"פ בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים דאם הוו שני אחין מיוצאי מצרים והוי להו עשרה בנים מבאי הארץ ושני אחין אין להן כי אם שני בנים מבאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אם כמו שני בנים שהן מועטין היינו בין רב למעט אע"ג דלקמן דריש מהאי קרא דלשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה ההיא דרשא תדע דהא פריך בסמוך למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף ואי משום דלשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא אלא ודאי לא אסיק אדעתא ההיא דרשא (ו)(והיא דרשא (ו)(דספרי הוי לפי המסקנא): ולמאן

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נחלקה הארץ מאי בין רב למעט האי כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתוב בהן היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למעט: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. משום דאבוהון מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נחתלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת במדבר: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נחתלקה משום הכי צווחן משום חזרה ליטול בנכסי חפר אביו של צלפחד שהיו לו בנים לחפר שנולדו במדבר ובאו לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם להחזיר אצל חפר אביהן ולחזור ולחלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אביהן ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבוהן מיוצאי מצרים נינהו וצווחן על חלק אבוהון: הא כולהו שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ הוי ומשום טפלים דאיתא בהו שפי משאר שבטים דכתיב בן פורת יוסף שהן פרין ורבין שפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ודחיקי להו דוכתייהו: אמר אביי. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים כו' לא הוה חד דלא שקיל. אפי' טפלים דאליבא דת"ק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בזכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אביהן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אביהן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ ומוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום דחזרה נחלה אצל אביהן לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה להו למיצווה כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי תימא ודאי צווחו אלא הני דצווחי ואהני דיהבו להו נחלה על שצווחו כת' ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והא בני יוסף דצווחו ולא אהני להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתבינהו קרא. ודקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהני ואפי' הכי כתבינהו התם לאו משום האי טעמא הוא

ו) [גיטין כב: יג"נ], ב) [פנחס כו נד], ג) [כלפו"י שלא היה], ד) גליון, ה) ל"ל דכספים,

תורה אור השלם

1 וַיְדַבְּרוּ בְּנֵי יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר מַדּוּעַ נָתַתָּה לִּי גֹרָל וְחֶבֶל אֶחָד וְאָנִי עַם רַב עַד אֲשֶׁר עַד כֹּה בֵּרַכַנִי יְיָ:
יהושע יז יד

2 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אִם עַם רַב אַתָּה עֲלֵה לְךָ הַיְעָרָה וּבָרַאתָ לְךָ שָׁם בְּאֶרֶץ הַפְּרִזִּי וְהָרְפָאִים כִּי אָץ לְךָ הַר אֶפְרָיִם:
יהושע יז טו

הגהות הב"ח

(ו) רש"ם ד"ה אלא וכו' כין רב למעט וכו' זה סה. נ"ב ע"ל בדש דף קכב: (ב) ד"ה לצווח וכו' לכרות היער ולגור שם ועליין:

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוו להו. משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת נלפחד עצמו אלא מחמת חסר אביהן ותימה אם כן מאי קאמר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים וגו' מאי נפקא מינה שלא היה בעדתם אפילו היה היו נוטלין על ידי חזרה דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתלוננים נחלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ואין לפרש (ג) דנ"מ לענין חלק בכורה דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן ה"נ יטלו חלק בכורה ועוד קשה לרשב"א למ"ד לבאי הארץ היכי קאמר לעיל מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ וכ"ת נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן ורשב"ם פי' דלמ"ד לבאי הארץ לא נטלו מידי יהושע וכלב מחלק מרגלים ומפרש היו מן האנשים ממש היו כפשטיה:

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוו להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא. קשיא לריב"ם אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא הוה להו נמי מאחוזת נחלה נפקא לרבנן דלא דרשי נתון תתן ולר"ל דדרים נתון תתן לא צריך לאחוזת נחלה אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוו דהא לא למאן דאמר לבאי הארץ הוו ההוא לא דרים נתון תתן להם נחלה לחלק אביהם דלדידיה לא היה שום חלק ולדרוש מייתי חד אחא ואידך מנתון תתן כדדרים דאב"י: וזכות אמרו ליה [6]אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב יבן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2]וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם: מנהני מילי אמר עולא דאמר קרא [3]ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם מאי חיו אילימא חיו ממש והא כתיב קרא אחרינא [4]ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אלא מאי חיו שחיו בחלקם: מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ: והתניא מרגלים מתלוננים ועדת קרח יהושע וכלב נטלו חלקם לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים מר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא [5]אבינו מת במדבר זה צלפחד והוא לא היה בתוך העדה זה עדת מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים בעדת קרח כמשמעו מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא [6]מקיש מתלוננים למרגלים וא"ל רב פפא לאביי ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה א"י א"ל מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן וא"ל רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב [7]ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה אלא למ"ד לבאי הארץ תמניא הוא דהוו שיתא דשיתא בתי אבות ותרי דידהו הא תמניא ולימעמיך ולמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ט' הוו אלא מאי אית לך למימר חד אחא דאבא הוה להו ה"נ תרי אחי דאבא הוה להו דתניא [7]נתן תתן להם זו נחלת אביהן בתוך אחי אביהן זו נחלת אבי אביהן והעברת את נחלת אביהן להן זו חלק בכורה רבי אליעזר בן יעקב אומר אף חלק אחי אביהם נטלו שנאמר נתן תתן ולמ"ד תרי אחי דאבא הוה להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא וא"ל רב פפא לאביי קרא מאי קא חשיב אי טפלים קא חשיב טובא הוו אי בתי אבות קחשיב שיתא הוו לעולם

אמרו לו [אנן] מזרעא דיוסף כו'. והיינו דכתיב ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו הבר [יהושע יז] כלומר אין אנו מוצאים לאותו הר היינו יער כדכתיב התם הר יהיה לך כי יער הוא: **עולי עין.** הן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן: **והכתיב קרא אחריני.** ותרי קראי למה לי: נראה בעיני דהכי גרס **לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא כו'.** ולקמן מפרש לה: **וה נלפחד.** מילתא דפשיטא היא דהא כתיב לעיל בנות צלפחד אלא אגב גררא דהכי קאמר לה. ונראה בעיני אחסר מן הספרים דהכי קתני ריש"א דהך ברייתא בסיפרי (ג) אבינו מת במדבר ר' עקיבא אומר נאמר כאן במדבר ונאמר להלן מדבר (מדבר ד) מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד דמיהא שמעינן דהיינו מקושש והוא לא היה בתוך העדה כו': כי הכא: **זו עדת מרגלים.** דכתיב בהו עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי (במדבר יד) את השאר: **אלו מתלוננים.** דכתיב מתלוננים שבעדת קרח דכתיב בהו לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'. והאי דקאמר עדת קרח כמשמעו מסקנא דמילתיה היא: **מר מקיש.** הואיל ונכתבו בפסוק אחד וכי היכי דירשו המרגלים ירשו נמי המתלוננים: **ומר לא מקיש.** לא חשיב ליה היקש כיון דלא כתיב ביה וי"ו בתוך העדה והנועדים: **לכולה ארעא דישראל.** לאו דוקא כולה אלא רובה כדכתיב [שמות טו] וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא למ"ד דלא מקיש הרי כל שבט ושבט נחלו חלק קרוביהם מתלוננים שבשבטים אלא למאן דמקיש נגרעה כל נחלת שבט ושבט טובא ואנן קיימא לן ומקראי איכא למילף דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו: **היינו דכתיב.** דיהושע אחר שנטלו בנות צלפחד ויפלו חבלי מנשה עשרה דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה וד' דידהו הרי עשרה דכתיב לעיל ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחותם לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם ולצלפחד בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה בין נטילת שבה בתי אבות וארבעה דבנות לצלפחד חלק לצלפחד שהיה מיוצאי מצרים ושני חלקים מנכסי חפר ואחד אחא דאבא שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן. ולקמן פריך קרא מאי קחשיב כו': **ופרי דידהו.** שני חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שנטלו בני חפר איש איש חלקו בארץ אותן שהיו בארץ חו הם אז (ה) בני חפר כדכתיב [במדבר כו] נחלה תחלק הארץ וגו' והחזירו כולן נחלתן למורשים שלהן דהיינו חפר שהיה מיוצאי מצרים דאיכא אלא שלוחיו כדכתיב [שם]שמות מטות אבותם יטלו ומצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו וכשמת חפר ירשו ממנו כל בניו בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור וכל אחיו איש איש חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו בנכסי חפר וגם כשמתו שנים מאחי צלפחד כדלקמן ירשו אחי צלפחד אותן שבחייהם וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחיו המתים וחזו בחלק שהיה להם ליטול בנכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ והוא חזר והורים להם כדפרישית אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וחזרה לא שייך בה שהרי לא היו לו בנים הנכנסין לארץ שיחזירו לו נחלה: **פשעה הוו.** שיתא דשיתא בתי אבות ותלתא דידהו השניין במשנתינו: **ה"נ תרי אחי דאבא כו'.** והנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן וזכו קודם מיתתן בנכסי חפר שהחזירו לו בניו שבאו לארץ כדפרישית לעיל כגון שהיו לחפר ח' בנים השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמהם והחמשה באו לארץ ונטלו ה' חלקים החזירום לחפר אביהם מת חפר ירשוהו שמונה בניו צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור וז' אחין נטלו ז' חלקים מת צלפחד נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מנכסי חפר מתו שני אחיו בלא בנים באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום נמצאו בנות צלפחד נוטלות ארבעה חלקים ב' חלקים גדולים בנכסי חפר וב' חלקים קטנים בנכסי שני אחי אביהן. ומיהו המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי אלא חד אחא דאבא כדאשכחן בברייתא: **נתן תתן.** קראי יתירי דרים דמלי למכתב יתלו בנות צלפחד ותו לא: **זו נחלת אביהן.** שהיה מיוצאי מצרים וקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ: **כאוך אחי אביהן זו נחלת חפר.** אבי אביהן שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו: **והעברת זו חלק בכורה.** דכתיב והעברת כל פטר רחם (שמות יג). שנטל צלפחד בנכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו בשביל שהיה בכור. ומיהו סבירא ליה נמי דלהאי תנא כר' אליעזר דחד אחא דאבא הוה להו ונפקא ליה מייתור דאחוזת נחלה [במדבר כו] כדאמרינן לקמן דאי לית ליה לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה אבל מנתון תתן אינו רואה לדרוש מכפל המקרא כרבי אליעזר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכה"ג הויא פלוגתא דתנאי בקידושין (דף יח:) גבי העניק תעניק לו [דברים טו] וכבמה מקומות בגמ': **מאחוזת נחלה.** דמלי למיכתב נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן: **קרא.** דכתיב חבלי מנשה עשרה מאי קחשיב: **טובא הוו.** כל אחין שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לחשוב כדקחשיב חלקי בנות צלפחד: **שיתא הוו.** דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין בכל בני חפר וכיון דקחשיב בית אב של חפר למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד: לעולם

דמצית למימר דלא הוה דלא שקיל דודאי הוה ולגבי בני יוסף משום הכי כתבינהו דעצה טובה קמ"ל וכו' אבל אי לאו הכי לא כתבינהו: שחיו בחלקיהן. שירשו חלקן המגיען: מאן דמקשי מתלוננים למרגלים בחד קרא סבירא ליה דהוה להו חלק בארץ דכי היכי דלגבי מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם כדאמרי' הכי נמי נטלו חלק [של] מתלוננים. מאן דלא מקיש מתלוננים למרגלים סבירא ליה דלא הוה להן חלק בארץ כלל. דתניא אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך כל הני וכל הני מדברייתא מקיש מתלוננים למרגלים. משום הכי יהושע וכלב נטלו חלקם כדגמרינן הכא. ותנא קמא לא מקיש: איכפול יהושע וכלב. לאורתה לכל ארץ ישראל דהא כל ישראל שמתו במדבר מתלוננים הוו: אותן מתלוננים שבעדת קרח. אותן מאתים וחמשים איש קאמרי' דיהושע וכלב נטלו חלקם ולא מאחריני: היינו דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה הכי פירושא שיתא דשיתא בתי אבות לבני אביעזר לבני חלק לבני אפרים לבני שכם לבני חפר ולבני שמידע הא שיתא דכל הני מיוצאי מצרים הוו וארבעה דידהו של בנות צלפחד שהוא היה מיוצאי מצרים ותנן במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ונטלו ב' חלקים לפי שצלפחד היה בכור. תשעה. אותו חלק עשירי מקשינן לקמן ומתרץ חד אחא דאבא הוה להו ומית ונטלו חלק אחד מירושתו שהיה האח מיוצאי מצרים הרי חבלי מנשה י' חלקים: אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה תמניא הוו שיתא דשיתא בתי אבות שהיתה חזרת נחלה ותרתי דידהו פי שנים של בכור שנטלו בנכסי חפר בחזרת נחלה הרי תמניא וחלק צלפחד עצמו לא נטלו לפי שמת במדבר ולא היה מבאי הארץ: אמר ליה ולטעמיך למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ט' הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלת דידהו דמתני' הרי ט': אלא מאי אית לך למימר. דלידהו עשרה חד אחא הוה ליה לצלפחד דמית בלא בנים ונטלו חלקו הרי י'. תריץ לה נמי למאן דאמר לבאי הארץ תרתי אחי הוו ליה לצלפחד ומתו ונטלו בנותיו חלקן הרי י': זו נחלת אביהן. מפש: כתוב אחי אביהן. ירשו בנכסי חפר אבי אביהן: והעברת זו חלק בכור שהעבירו מחלק אחי אביהן ונתנו להן: דכתיב נתן תתן. יתירא הוא ומיניה דייק אחי אביהן: ולמאן דאמר תרי אחי דאבא. מפיק ליה מתתן ונחלה דיתורי דלא צריך למכתב: קרא. דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה אי בתי אבות גופייהו קא חשיב שיתא הוו ותו לא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד למיהוי עשרה ואי טפלים שיצאו מהם קא חשיב משום הכי חשיב בנות צלפחד מאי טעמא אמר חבלי מנשה עשרה הא הוו כמה אלפים. אמר ליה

תורה אור השלם

1 בֶּן פֹּרָת יוֹסֵף בֶּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר:
בראשית מט כב

2 הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
בראשית מח טז

3 וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה חַיּוּ מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת הָאָרֶץ:
במדבר יד לח

4 כִּי אָמַר יְיָ לָהֶם מוֹת יָמוּתוּ בַּמִּדְבָּר וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן:
במדבר כו סה

5 אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל יְיָ בַּעֲדַת קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ:
במדבר כז ג

6 וּיִפְּלוּ חַבְלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן:
יהושע יז ה

7 כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דִּבְרֹת נָתֹן תִּתֵּן לָהֶם אֲחֻזַּת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחִי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
במדבר כז ז

הגהות הב"ח

(א) רש"ב"ם ד"ה ומתי וכו' אז הם אז בני בני חפר: (ב) תוס' ד"ה ומ"ד לבאי וכו' ואין לפרש דלענין חלק בכורה קאמרי הכי דהא כי היכי:

מוסף רש"י

עולי עין. מסולקין מן העין שאינה שולטת בהן (ברכות כ:) אז: שלטין על העין ולא העין עולה בהן (שם ה:) עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא אינה יכול לשלוט בהן (ב"מ פד. וכעי"ז טוטה לה:).

א) ברכות כ. נה: ב"מ פד. סוטה לז. ב) [עי' פרש"י דסוטה לא. ד"ה לא מקשינן ומתוספות ד"ה וכי יהודה], ג) [פנחס מ ג], ד) [במדבר עין].

לעולם בתי אבות קא חשיב והא קא משמע לן דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה אלמא א"י מוחזקת היא אמר מר והבנים נטלו בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן והתניא בזכות עצמן לא קשיא הא כמאן דאמר ליוצאי מצרים הא כמאן דאמר לבאי הארץ ואיבעית אימא הא והא לבאי הארץ ולא קשיא הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים: ושהיה בכור נוטל שני חלקים: ואמאי ראוי הוא [6] [a] ואין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק אמר רב יהודה אמר שמואל ביתדות אהלים מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ד' חלקים שנאמר [1] ויפלו חבלי מנשה עשרה אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא מיתיבי אמר רבי חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו [b] [c] וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן [d] ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר [2] מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות [e] וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך

שמגלגלים

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקתני ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן תתן [במדבר כז] דמיניה נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשין והעברת [שם] זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיליאת מגרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן: **כמאן דאמר ליוצאי מצרים.** נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: **הא.** דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוו בני כ' כשנכנסו לארץ: **הא והא לבאי הארץ.** דלא"ג דרישא דהכיא ברייתא דלעיל [קיח:] ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מגרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מגרים ולבאי הארץ [קח.]: **הא.** דקתני בזכות עצמן דהוו בני עשרים כשבאו לארץ: **הא.** דקתני בזכות אבי אביהן: **דלא הוו בני עשרים.** כשבאו לארץ. ובבני בני המתלוננים קמיירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממגרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים [e] שיצאו ממגרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מגרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קרא תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר הא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' [קכא:] וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אצל [1] (אבי) אביהן מה עשו האבות חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכן בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי בתנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר. והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים דקיימת לן בשנה שניה שלא משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן: (ת'. ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דמיו מן האנשים לא דרש ליה אלא כפשטיה. מ'): **ראויה היה.** לחפר ולצלפחד משמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ: **ואין הבכור נוטל בראוי.** לקמן בפרקין (דף קכד:): **כיחידות אהלים.** כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יחידות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יחידות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי: **חבלי מנשה.** היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה: **מוחזקת היא.** ליוצאי מגרים כדכתיב [שמות ו] ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה: **יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן.** כמו כן שהרי דיינן נגעוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף נו.) וכדכתיב [שמות טז] שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המ' שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבא כבן כדכתיב [דברים כה] ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו [יבמות כב:] דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן [ע"ב] אם כבן אינו יורש ואם לאו מתיבם אמנו: **וראויה היתה וכו'.** ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא אירעו המעשים: **שמקושש במיתה.** ואף על גב דכתיב [במדבר טו] כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל:

שמגלגלים

ובזכות אבי אמותיהן. וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות דאם לא כן היו בנים יורשין ואי"ת ומי החזיר להן וי"ל כגון שהיו אחים לאבי אמותיהן שהיו להם בנים והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו כשוה: **הא** דהוו בני עשרים בו'. בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים כמו שפירש בקונטרס דבליעת קרח נמי היתה מיד אחר המרגלים כמו שהגיע מסדר עולם דקתני אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח ואם לא שסמוך היה מאי קא משמע לן וכן משמע נמי מדאמרי הן גופנו [f] כולנו אבדנו (במדבר יז) ומתרגם הא מיננא קטלית חרבא הא מיננא בליעת ארעא הא מיננא מתו במותנא שאלשה מעשים הללו היו לצופין מדמדכרי להו אהדדי וקטלא חרבא היינו מעשה מרגלים דכתיב (שם יד) ויכום ויכתום וגו' ואין להקשות אמאי הולרך לומר בזכות אבי אביהן לימא בזכות אביהן ממש דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן דהאי תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו מחמת עצמן שלא היו בני כ' כשבאו לארץ ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש כגון שמתו במדבר ולא נטלו נמי ע"י חזרה שלא נולדו להן שום בן שהיה בן עשרים אפילו הכי נטלו בזכות אבי אביהן אע"פ שבא להן מחמת מרגלים ומתלוננים ואי"ת אמאי לא קאמר הא והא ליוצאי מצרים והא כשהיו אביהן ממש בני מרגלים ומתלוננים בני עשרים כשיצאו ממצרים דהיינו מחמת עצמן שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים וכשלמא לי הוה אמר דבניהן

ממש של מרגלים ושל מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ הוה אתי שפיר דלא הוה מצי למימר הא והא ליוצאי מצרים והא (ב) והא דהוו בני עשרים כשיצאו דאם כן איך באו לארץ דבני עשרים כולן מתו במדבר ויש לומר דהשתא נמי דאיירי בבני בניהם לא מצי לשנויי הכי דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן ולא שאבותיהן נחלו והורישו להן: **מתיב** רבה רבי יהודה **אומר בנות צלפחד** נטלו ארבעה חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה. וקרא ע"כ לא איירי ביתדות ואהלים אלא בחלוקה וליכא למימר דלמא תלתא אחי דאבא הוו להו דאז לא הוו בהו שום חדוש דהא חלק בכורה לא נטלו וא"כ לא הוה ליה לקרא לאחשוביהו אלא דבתי אבות גרידא

כדפריך רב פפא לעיל אי טפלים קא חשיב טובא הוו:

יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן. אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה יודע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אינו יורש אם כבת תתייבם אמנו: **שנאמר** מחלליה מות יומת **אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג.** ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז דכל דוכתא (חולין ה.) אמר דדומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז ולריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר בחלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פ:) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהורלת שעה היתה [1] (דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה:

אילו

כב א מי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ג:

רבינו גרשום

לעולם בתי אבות קחשיב. ובדין הוא דלא הוה ליה למיחשב אלא שיתא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד משום האי חידוש שנטלו חלק בכורה. אלמא ארץ ישראל מוחזקת היה להם ולא ראויה דאי ראויה הא קי"ל דאין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק: למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה. נטלו בזכות אביהן: הא דהוו בר עשרים כשבאו לארץ נטלו בשביל עצמן. אבל אי לא הוו עשרים דאכתי טפלים נינהו נטלו בזכות אביהן בתורת נחלה: ביתדות אהלים. שהיה מוחזק ברין מטלטלין שהיו רוצין לקבען לארץ מהן נטלו שני חלקים ולא בגופה של קרקע מפני שראויה היא: ויפלו חבלי מנשה עשרה. דמשמע דבארץ גופה נטלו חלק בכורה:

מסורת הש"ס

f) [לעיל נח. לקמן קנג: קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:], g) מנחד' ח., h) שם עמ: [ע"ש], i) שם ח., j) [הסתפלוגים רש"ש], k) [רש"ל מת"ז], l) [ל"ל ואם],

תורה אור השלם

1 וַיִּפְּלוּ חֲבָלִי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: יהושע יז ה

2 וְשָׁמַרְתָּם אֶת הַשְּׁבֻעָת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד

הגהות הב"ח

(f) תוס' ד"ה הא דהוו וכו' הן גופנו אבדנו סילנו: (ב) באו"ד כא והא ליוצאי מצרים והא דהוו בל"ל ותיבת והא נמחק:

מוסף רש"י

ואין הבכור נוטל בראוי בכמוחזק. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל לאחיו היו ליפול לו בירושה ויפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים כאן (בכורות נא:).

עין משפט נר מצוה